

University of Groningen

Geld en waarde

Frank, Eliazer

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1937

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Frank, E. (1937). *Geld en waarde: een historisch en theoretisch onderzoek*. Noordhoff Uitgevers.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

E E R S T E D E E L.

HOOFDSTUK I. DE MODERNE WAARDELEER.

Voor de moderne waarde-theoretici is het begrip „waarde” het fundamenteelste begrip der economie. De betekenis van de waarde voor de economie is te vergelijken met de betekenis van de zwaartekracht voor de mechanica.¹ Daarom wordt de waardeleer b.v. door Prof. C. A. Verrijn Stuart opgenomen in de algemene grondslagen der economie², op welke grondslagen dan de verklaring van de rest der economische verschijnselen behoort te rusten. Als wetenschap mag de economie abstraheren; zo vinden we bij de meeste grensnuttheoretici de abstractie van een buiten het ruilverkeer levend individu (Robinson). Methodologisch is de weg naar deze abstractie de volgende: in de economische werkelijkheid bestaan markten met prijzen en prijsveranderingen. Wat is prijs en welke zijn de oorzaken van prijsveranderingen? Men komt dan tot de ontdekking dat deze prijzen uitdrukkingen zijn van waardeverschijnselen. De prijs is niets anders dan de objectieve ruilwaarde uitgedrukt in geld. De objectieve ruilwaarde is de resultante der subjectieve waardeschattingen der aan het ruilverkeer deelnemende individuen. De subjectieve waardeschattingen zijn van tweeërlei aard: òf subjectieve waardeschattingen in het ruilverkeer (subjectieve ruilwaarde) òf subjectieve waardeschattingen buiten het ruilverkeer (subjectieve gebruikswaarde). Deze subjectieve gebruikswaarde buiten de ruil is dan de basis en eerste oorzaak voor het waardeverschijnsel, dat dus geheel a-maatschappelijk gefundeerd kan worden.

We hebben in de bovenstaande reductie gezien dat de gehele waardeleer der Oostenrijkers a-maatschappelijk is gefundeerd en daar voorts de a-maatschappelijk gefundeerde waardeleer het fundament voor de gehele economische wetenschap behoort te zijn, is deze wetenschap a-maatschappelijk gefundeerd. Voor-

waar, een niet te onderschatten verdienste voor een maatschappijwetenschap, gelijk de economie tenslotte wil zijn.

De enige toetssteen voor een abstractie en voor een hypothese is van utilistische aard, n.l. in hoeverre helpt ons deze abstractie een gegeven fenomeen beter te begrijpen; begrijpen in de zin van een oorzakelijke verklaring. De reductie van de Oostenrijkse waardeleer heeft hier geen enkel praerogatief en moet zich ook aan het vermelde criterium onderwerpen. Voorts zit aan de reductie van de Oostenrijkse waardeleer nog een ander probleem vast, welke gronden n.l. deze leer heeft om de voor de „Einzelwirtschaft” gevonden wettelijkheden zonder meer op de maatschappij met ruilverkeer, zij het dan met grotere of kleinere modificaties, van toepassing te verklaren. A priori is de mogelijkheid toch niet uitgesloten dat de maatschappij met ruilverkeer geheel andersoortige wettelijkheden laat zien.

De voornaamste eis aan een verklaringshypothese te stellen is dus die van haar bruikbaarheid. Stellen we deze eis aan de Oostenrijkse waardeleer (en deze eis moet gesteld worden) dan zien we dat deze leer grote moeilijkheden heeft om de objectieve uitdrukker van alle waarde in het ruilverkeer, n.l. het geld, op een bevredigende wijze in haar schema te passen. Elke kenner der betrekkelijke geldliteratuur kent de wirwar van theorieën welke op dit gebied zijn en worden vervaardigd. Men zou natuurlijk kunnen zeggen, dat het de Oostenrijkse waardeleer niet zo erg kwalijk kan worden genomen, dat ze toevallig dit enkele verschijnsel nog niet heeft verklaard, terwijl ze kan bogen op een bevredigende verklaring der andere economische verschijnselen. Inderdaad zou in deze bewering een grond van waarheid zitten, indien niet van de zijde der Oostenrijkers het postulaat werd opgesteld dat een waardeleer algemeen moet gelden of in het geheel niet geldt³, welk postulaat hun een uiterst scherp wapen heeft verschaft in de kritische strijd tegen andere waardeverklaringen. Voorts zou men kunnen opmerken dat het geld maar een bijkomstig verschijnsel is⁴; Robinson b.v. zal wel geen geld hebben gekend. Geenszins is echter het geld iets bijkomstigs, maar een der meest essentiële zaken in de tegenwoordige ruil-maatschappij, want de enige waarde-meter. Wanneer men een der meest aanvaarde omschrijvingen

van het geld, n.l. geld is alles wat als ruilmiddel fungeert, kiest, en voorts ziet dat dit ruilmiddel tevens de enige objectieve maatstaf is om de ruilverhoudingen te quantificeren, dan zou het ietwat zonderling aandoen het geld als een bijkomstig verschijnsel te beschouwen. Het is niet onmogelijk, zelfs zeer waarschijnlijk, dat de tegenwoordige *vorm* van het geld iets toevalligs en bijkomstigs is, het geld als zodanig is inhaerent aan de ruilmaatschappij.

Het geld is de waardemeter voor de tegenwoordige maatschappijvorm. Een waardemeter moet zelf waarde hebben, gelijk een lengtemeter zelf lengte moet hebben, hoort men veelal zeggen ⁵. Op het eerste gezicht lijkt deze analogie doorslaggevend. Heeft echter een warmtemeter ook warmte, een tijdmetre tijd, een drukmeter druk? ⁶ De lengtemeter is een willekeurig aangenomen lengtemaat, in welke eenheid alle lengten worden gequantificeerd. Zo is een waardemeter een willekeurig aangenomen waardemaat, in welke eenheid alle waarden worden gequantificeerd. Een goed dat één meter lang is, is altijd even lang als de standaardmeter. Een goed dat één waarde-eenheid waard is, is altijd evenveel waard als . . . ? Ja, als wat? Helaas hebben we nog geen onveranderlijke waardestandaard, gelijk we een onveranderlijke lengtestandaard hebben, hoewel het streven van vele a-metallisten daarop is gericht. Maar de eis blijft, dat de waarde-eenheid altijd moet overeenkomen met een hoeveelheid goederen, welke onveranderlijk moet zijn. Gelijk de standaardmeter te Parijs, wil hij zijn functie van standaard kunnen vervullen, een onveranderlijke lengte moet hebben, zo moet het geld in de functie van standaard van waarde, een onveranderlijke waarde, in casu de onveranderlijke waarde van een hoeveelheid goederen, representeren. En doordat het geld een goed is, wijl het nuttig is en niet in onbegrensde mate aanwezig is, heeft het waarde. Deze waarde van het geld noemen we objectieve ruilwaarde of koopkracht. Het feit dat de waarde van het geld in niets anders bestaat dan in de waarde van zaken, die men ervoor kan krijgen, is geenszins uitzonderlijk. In het ruilverkeer heeft elke waar koopkracht, bestaat de waarde van elke waar in de waarde van andere zaken die men ervoor kan inruilen.

Uit het bovenstaande volgt hoe onlogisch eigenlijk diegenen

tewerk gaan, welke b.v. alleen sommige geldvormen als geld willen erkennen en voor andere geldvormen slechts de naam „surrogaten” over hebben. Waarschijnlijk wordt dit veroorzaakt door het confuse begrip „waardestandaard” toegepast op het geld überhaupt. Enkel de *geldeenheid* is echter de waardestandaard. Een ijzeren staaf of een zijden lint, mits maar onderverdeeld in eenheden, welke even lang zijn als de standaardmeter, zijn gelijkelijk geschikt (en worden als zodanig gebruikt) om lengten te meten. Waarom zou een stuk goud onderverdeeld in eenheden nu wel geld zijn en een stuk papier onderverdeeld in dezelfde eenheden, géén geld, dus geen waarde-meter? Historisch was ongetwijfeld het edele metaal de voor naamste geldvorm, maar wat zegt dat voor het heden? Toch niets.

In het voorgaande is aangetoond dat het geld waarde heeft en wel objectieve ruilwaarde of koopkracht. Een consequent aanhanger van de Oostenrijkse waardeleer, indachtig aan de relatie tussen objectieve ruilwaarde en prijs, zou dan ook moeten spreken over de prijs van het geld, daar prijs niets anders is dan objectieve ruilwaarde uitgedrukt in geld. Dit zien we dan ook Prof. C. A. Verriijn Stuart op het voetspoor van Von Mises doen.⁷ Het valt echter te betwijfelen of het begrip „prijs van het geld” in dit verband (dus niet in de betekenis van „rente”) bepaald noodzakelijk is. Zonder dit is de materie al ingewikkeld genoeg. De moeilijkheid voor de Oostenrijkse waardeleer ligt echter op een ander terrein. De geldwaarde is n.l. ook een waardeverschijnsel en moet dus als waardeverschijnsel a-maatschappelijk gefundeerd kunnen worden. Ook hier moeten we tenslotte tot een fundament buiten de ruil kunnen komen. „De ruilwaarde (koopkracht) van de geld-eenheid moet een steunpunt hebben buiten de ruil, buiten zichzelf. Immers: de moderne waardeleer met haar fundering van alle objectieve ruilwaarde in de behoeften der aan het ruilverkeer deelnemende personen, is op het geld evenzeer toepasselijk als op welk ander goed ook. Wie het geld buiten de algemene waardewet plaatst, is op dit punt Mercantilist.” (Bordewijk).⁸

Het geld heeft waarde en wel objectieve ruilwaarde of koopkracht; deze objectieve ruilwaarde moet gebaseerd zijn op een

subjectieve ruilwaarde en deze subjectieve ruilwaarde op een subjectieve gebruikswaarde buiten de ruil. Het probleem wordt nu een subjectieve gebruikswaarde van het geld buiten de ruil te vinden. Friedrich von Wieser ontkent ten enenmale dat er sprake kan zijn van een gebruikswaarde van het geld: „Der persönliche Wert (= subjectieve waarde) den das Geld . . . erhält, ist immer nur Tauschwert, niemals Gebrauchswert. Gebrauchswert könnte ein Geldstück für seinen Besitzer erst dadurch erhalten, dasz dieser es seiner Geldbestimmung entzieht und als ein Stück Metall stofflich verwandelt . . . Der Geldwert empfängt seinen vollen Sinn aus dem Tausche und empfängt aus diesem auch sein eigentümliches Masz — empfängt doch auch das Papiergeld, dessen Stoff so gut wie wertlos ist, seinen bestimmten persönlichen Wert aus dem Tausche, wenn es eben wirkliches Geld ist, nämlich ein Tauschmittel mit der Massengewohnheit der Annahme.”⁹ Ludwig von Mises, een der bekendste geldtheoretici der Oostenrijkse school, zoekt eveneens naar de subjectieve gebruikswaarde van het geld buiten de ruil. Vanzelfsprekend lukt dit niet, daar het zoeken naar een waarde buiten de ruil van iets dat alleen *in* de ruil wordt gebruikt, even vruchtbaar moet zijn als het zoeken naar de quadratuur van de cirkel. Het is *principiël* onmogelijk een waarde van iets, dat enkel in de ruil wordt gebruikt, buiten die ruil te vinden. Robinson Crusoe kent geen geld en zal het nooit leren kennen, niettegenstaande David Wells' boekje. Letten we dan ook op hoever Ludwig von Mises met zijn reductie komt, dan bemerken we dat hij de subjectieve *ruil*-waarde van het geld doet samenvallen met de subjectieve *gebruiks*-waarde, daar het gebruik van het geld alleen in het ruilen bestaat.¹⁰ Dit laatste is ongetwijfeld waar, maar tevens is hiermede elke poging tot het vinden van een waarde van het geld buiten de ruil *principiël* opgegeven.

Men zou natuurlijk kunnen opmerken, dat de subjectieve gebruikswaarde van enkele geldsoorten historisch verklaard zou kunnen worden. Oorspronkelijk had b.v. het goud misschien wel degelijk een subjectieve gebruikswaarde buiten de ruil, waarna het in de ruil zijn subjectieve ruilwaarde kreeg. Maar afgezien van het overbekende feit, dat een historische ontwikkelingsgeschiedenis met betrekking tot tegenwoordige ver-

schijnselen niets anders kan aantonen dan hoe ze zijn *ont*-staan en geenszins hoe en waarom ze *be*-staan, kan men hiermede toch enkel maar aanvaardbaar maken, dat het mogelijk zou zijn, dat het metaal van de volwichtige metalen munt misschien eens een waarde buiten de ruil gehad zou kunnen hebben. Maar wat zegt zulks omtrent de waarde van het moderne geld, n.l. van het intrinsiek onvolwaardig staats- en bankgeld?

We komen dus tot de conclusie, dat de Oostenrijkse waardeleer de geldwaarde niet in haar schema kan invoegen; dat ze aldus falend niet algemeen geldt en daar door haar aanhangers het postulaat wordt opgesteld dat een waardeleer algemeen moet gelden of niet geldt, is de enig mogelijke gevolgtrekking uit deze premissen, dat de Oostenrijkse waardeleer dus geen geldigheid heeft.

In de volgende hoofdstukken zal worden onderzocht in hoeverre de objectieve waardeleer het bovengeschetste vraagstuk wèl kan oplossen. Als representanten der objectieve waardeleer zijn Smith, Ricardo, Senior en Marx gekozen, een keuze, welke gelijk iedere keuze, niet vrij van willekeur is, maar gerechtvaardigd kan worden door de grote naam welke deze schrijvers op het gebied der objectieve waardeleer hebben.